

SALİH AMELİN DÜŞÜNSEL ARKA PLANI OLARAK AYET OKURYAZARLIĞI (*)

Ömer DEMİR (**)

Öz

Bu makalede Kuran’da geçen ayet kavramının düşünme alanı içinde bulunan kavramlarla olan ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Buna göre ayet kavramının çerçevesi Kuran’daki yazılı ayetler, evren ile ilgili ayetler, insanın iç dünyası ve var oluşuyla ilgili ayetler, şimdi, geçmiş ve gelecek sahnesi olarak zamanla ilgili ayetler olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir. Kuran’ın ayet kavramının kavramsal çerçevesi ve ilgili konular ile insanı “ayet okuryazarlığı” seviyesine yükseltmeyi amaçladığı savunulmakta; insanın kazanacağı ayet okuryazarlığı ile sıradan gibi görünen birçok olay ve olguya olan bakış açısını üst düzey bir bilince dönüştürebileceği üzerinde durulmaktadır. İnsan ancak ayet okuryazarlığı ile olayların arka planında Allah’ın esmasını fark edebilir, takdirin imkanlarla olan ortak hesabını birlikte yapabilir, Allah ile ilişkisini sürekli canlı duruma getirebilir. Çalışmada anlamlı bir hayatın ve deruni bir varlık algısının ayet okuryazarlığı ile oluşturabileceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayet, Dini Düşünce, Ayet Okuryazarlığı

Verse Literacy as Philosophical Background of Good Deeds

Abstract

This article focuses on the relationship between the concepts in thinking of the meaning of verse in Quoran. According to this, the framework of the concept of verses is examined in four titles, such as; writing verses in the Qur’an, the verses of the universe, the verses about man’s inner world and existence of humanbeing and the verses that appeared at the time, now, past and future title scene. The conceptual framework of the concept of verse and related subjects aim to dwell on creating high level mental perspective such as verse literacy, a meaningful life and a deep sense of being a human.

Keywords: verse, religious thought, verses literacy of the Qur’an

*) Bu makale “Dini Kavramlar ve Öğrenme Ortamları: Salih Amel Örneği” adlı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

**) Dr., (e-posta: omerogretmen@msn.com)

Giriş

Din, insanın aklını bilgi öğrenme ve işlemede, inancı temellendirme ve iknada, davranışlarının, hayatın, olay ve olguların sonucunu düşünüp değerlendirmede, yapılacak işler ve davranışlar için doğru kararlar alabilmede, nefsin ve şeytanın telkinlerine kanmamak için önlem almada, gelecek vizyonu oluşturmada işlevsel olarak kullanması beklenir. Kuran’da akıl kelimesi isim olarak geçmez, bu kelimeden türetilmiş fiil kalıpları ile geçer. Bu anlamda tefekkür, tezekkür, tedebbür, tefekkuh ve nazar gibi fiiller, anlam ve kapsam olarak birbirlerinden farklı olsalar da temel anlamları akletme ve düşünmedir (Kütük, 2005, s. 312). Kuran’da düşünme ile ilgili kavramlar; birbirlerine yakın anlamlı kavramlar olan ayet, beyyinat, burhan, akibet, ibret, sultan, besair kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Bu kavramsal ilişkiler dikkate alındığında Kuran’da düşünme eyleminin kapsamı oldukça genişlemektedir.

“Ayet” kelimesinin Kuran’daki anlam çerçevesini: Kuran, kitaplar, mucize, ibret, delil, hayret uyandıran iş, alamet, kıyamet alameti, tekvini ayetler, bina, azab anlamları oluşturur (Yazır, 1979, s. 16). Ayet; imani konularda insan aklına rehberlik eden işaretler ve alametler, deliller (Serinsu, 2012, s. 115) Allah’ın insan aklıyla konuştuğu dilin elemanları ve sembollerdir (Öztürk, 2004, s. 88). Ayet ve diğer yakın anlamlı kavramları dört başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar Kuran’daki yazılı ayetler, evrendeki varlıklar ve özellikleri ilgili ayetler, insanın iç dünyası ve var oluşuyla ilgili ayetler, şimdi, geçmiş ve gelecek sahnesi olarak zamanla ilgili ayetlerdir. Kuran peygamberlerin mucizelerini de ayet olarak nitelendirmiştir. Bu ayetlerin tamamı aynı veya yakın anlamlı kavramlarla birleştirilerek insan idrakine muhatap kılınmıştır. Akıl ile Allah arasındaki bağ olan tüm ayetler insanı aynı sonuca, yani Allah’a ulaştırır. Allah insandan bu ayetleri okumasını istemiştir. Ayet okuma; varlık ve aşkın dünya arasındaki ilişkiyi fark etmektir.

Okuma, kişinin sembolleştirilmiş bilgileri algılayarak sentez yapabilmesi (Karafilik, 2012), bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları seslendirmesi veya düşünceyi anlaması, yazılmış bir metnin iletmek istediği şeyleri öğrenmesidir. Mecazi anlamda ise, bazı belirtiler ile bir anlamı, gizli bir duyguyu anlamak ve kavramaktır (TDK, <http://www.tdk.gov.tr>). Mecaz anlam daha kapsamlı olmakla beraber Kuran’daki “okuma” emri okumanın bütün anlamlarını kapsayacak niteliktedir. Allah’ın insandan istediği “okuma” iç içe geçmiş ayet okumaları barındırır. Bunlar Kuran, evren, zaman, insan okumalarıdır. Okumalar arasında sürekli geçişler yaşanır. Ayet okumaları birinden diğerine iç içe geçmiş bir vaziyette hayat boyunca devam edip gider. Kuran’ı okuma da dahil olmak üzere bütün okumalar; ders çıkarma, ibret alma, üzerinde düşünme, Allah’ın ayetlerinin farkında olma gibi sonuçları olan işlevsel bir okumadır. Allah, vahyin ilk ayetlerinde “*Yaratan Rabbinin adıyla oku* (Kuran: 96. Alak /1)” emriyle insanın ayet okuryazarlığını harekete geçirmek ister. Kuran kendi ayetlerinin okunmasını ve bütün ayetler üzerinde düşünülmesini istemektedir. İşte birbirini tamamlayan bu “okuma” ve “düşünmeler” “*ayet okuryazarlığı*” başlığı altında birleştirilebilir. “*Ayet okuryazarlığı*” dini bilginin, düşüncecinin ve bilincin temelini oluşturur. Kuran, insan düşüncesini ayet okuryazarlığına

yükseltmeyi amaçlar. Ayet okuryazarlığı yaşam boyu sürecek olan hakikat öğrenciliği demektir.

Ayet okuryazarlığı açısından Kuran'ı okuma, insanı okuma, evreni okuma ve zamanı okuma arasında nitelik olarak fazla bir fark yoktur. Bu dört okuma insanı aynı sonuçlarda buluşturur. Bunlar birbirini tefsir eden gönül ve bilinç dünyasını dolduran Allah'ın ayetleridir. Zamanın sayfaları, evrenin yaprakları, insanın gecesi ve gündüzü Kuran ayetleri ile bir bütünlük oluşturur. Ayet okuryazarlığına Kur'an'dan başlamak, onun belirlediği çerçevede okumak en kestirme ve en güvenilir yoldur.

Ku'ran'ı Okuma

Kuran'ı okumak salih amellerin kaynağı ve besleyicisidir. Kuran'ın birçok ayetinde Kuran okuma emredilmiştir (Kuran: 27.Neml/92; 29.Ankebut/45; 7. A'raf/170). Kuran okuma dini hayatı diri tutarak diğer okuyuşlara geçişi kolaylaştırır. Okumada yalnızca Kuran'da kalanlar okumanın ilk düzeyinde kalırlar. Kur'an kendi ayetleri ile hayatın içindeki, varlıktaki ayetleri akıl ve gönül dağarcığında biriktirmeyi amaçlar. Gerçek anlamda Kuran okuyanlar bu geçişi başarırlar. Bu geçişle her şey okunabilir.

Kuran'ın kendisini akıl ve ilim esaslarına göre okumaya davet etmesi Kuran'ın kendisine olan güveni gösterir. Kuran, kendisini okuyandan ve soru soran kişiden korkmaz (Atay, 1983, s.10). Sorduğu sorularla insanı çok yönlü okumaya yöneltir. Düşünmesi için insanı cesaretlendirir; düşüncelerini kamçılar. Kuran kendisinin doğruluğunu, benzersiz ve taklit edilemez hakikat olduğunu ispat için insanlardan benzerini getirmeleri için adeta meydan okur (Kuran: 17.İsra/88). Düşünmeyi kısıtlama bir tarafa, akla ufuklar açar. Tohumdan tüm bitkilere, yerküreden tüm gezegenlere, ilk yaratılıştan son yaratılışa atf yaparak insan düşüncesini çok yönlü harekete geçirir.

Kuran'daki ayet okuryazarlığı için temel ilkeler

a-Kuran'ı anlamak için okumalıdır. Aklı kullanmak, düşünmek, ibret almak, öğüt almak, hidayete ermek, cehalette kalmamak için Kuran'ın manasını anlamak farzdır (Özemre, 2006, s.114). İnsan vahye karşı anlama ve algılamadan kendi kapasitesi oranında sorumludur. Allah'ın bilgisi mutlak, insanın bilgisi ise sınırlı, değişken ve izafidir. İnsan öğrenme yolunda olmalıdır. Kuran okumalarında sadece göz değil kulak, gönül, akıl devrede olmalıdır. Akıl ile okuma, anlamak için okuma, idrak, basiret, iz'an(anlayış, anlama yeteneği) ile okuma gerçekleştirilmelidir. Tefekkür, tedebbür, teaakkul, tezekkür Kuran okuyuşlarında anlamayı gerekli kılan, anlamaya vurgu yapan düşünme biçimleridir. Vahyin insandan beklediği anlayarak okumasıdır (Kuran: 47.Muhammed/24). Kuran insanla ilişkisini düşünme üzerinden kurmak ister (Kuran: İsra/41; 38. Sad/29; 73. Müzzemmil/4; 47. Muhammed/24; 39.Zümer/27; 17. İsra/89). Kuranın bir defada indirilmemesinin sebebi anlayarak kalbe yerleştirilmesidir (Kuran: 25. Furkan/32; 76.İnsan/23).¹

b-Kuran'ı başucu kitabı olarak yaşam boyu okumalıdır. Allah'ın kitabıyla sürekli ilişkiyi sürdürme ondan beslenme, ona sınımsız sarılma birlikteliği devam ettirme, içindekileri tekrarlayarak hatırlayarak unutmama, vahyin inanan insandan beklediği salih ameller-

dendir. İnsan zihni ve kalbi çabuk dağılmaya müsaittir. Kuran okuma zihnin ve kalbin toparlanması ve canlı kalmasına vesile olur; insanın gerçek gündemini yakalamasını sağlar. Ayetler okunmadığı takdirde insan unuttur. Ayet okuryazarlığı insanın gaflete düşmesini engeller. Vahyin yönergelerini izleyen uzun yola giden yolcu gibi yeniden listeye bakılacak, unutulmuş hatırlanarak eksikler tamamlanacaktır. İnsan hayatında zor geçitler, kuyu kenarları, uçurum dipleri, zehirli dikenler, sarp yokuşlarla karşılaşır. Bu yollardan Kuran'sız geçilemez. Bazı zamanlarda fazla yol almak değil, kazasız belasız geçmek için mutlaka Kuran'ın rehberliğine ihtiyaç vardır. İnanan her insanın yaşam boyu Kuran'dan bir ezber dersi, bir meal dersi bir de öğrendiklerini paylaştığı sohbet dersi olmalıdır. Bu etkinlikler Kuran'la yaşamaya vesiledir.

c-Uygulama için okumalıdır; Kuran okuma zihinsel ve duygusal kazanımlar sağlasa da asıl beklenti eylemdir. Anlayarak okuma yaşadığın hayata, oluşturduğun davranışa, bakışına, duruşuna, isteyişine kısaca eylemine kattığın anlamdır. Zihinde taşınan anlam eylem ile birleşince tamamlanmış olur. Yalnızca zihinde taşınan Kuran anlamı eksik ve etkisizdir. İnsan için bilgi tek başına hakikat değildir; hakikat inandığı bilgiyi salih amele dönüştürmek, düşünceyi, inancı, kalbin lezzet alacağı bir kıvamda hayatın içinde yaşatmaktır. İmanın tadı eylemedir. İnanmış olarak okumanın gereği; “işitmek ve itaat etmek (Nur/51)” ve “sözü dinleyip en güzeline uymak”tır.(Zümer/18)

d-Amaca uygun okumalıdır. Kuran amacına uygun, iyi niyet ve samimiyetle okunduğu zaman insana kendisini açar ve yarar sağlar. Kuran okumadan önce istiaze'nin emredilmesi bu niyetin gözden geçirilip düzeltilmesi içindir. Kuran okuduğunda kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınmak (Kuran: 16.Nahl/98) olan “istiaze” yalnızca şeytandan sığınma değildir; insanın kendi hevasının kötülüğünden de Allah'a sığınmasıdır. İstiaze; Kuran okumaya istikamet kazandırır. Kuran okuma insanın gayb dünyasını etkiler, değiştirir. Gaybın başka bir boyutu da Kuran'ın okunması ve insanları farklı etkilemesinde ortaya çıkar. “*Sen Kuran okuduğun zaman seninle onlar arasında bir perde koyarız* (Kuran:17. İsra/45).” Kuran abdestli mi okunmalı? Abdestsiz okunur mu? sorusu Kuran'dan yararlanma atmosferi, gaybi öğrenme ortamının hazırlanması açısından değerlendirilmelidir. Kalbin abdesti olan istiaze farzdır. Ahirete gidip gelmiş bir insan herhalde önce Kuran'ı güzel bir okuyuşla okurdu. Ahirete inanmış ve ölüm gerçeğini iyice fark etmiş inanan bir insan da Kuran'ı amacına uygun okumalıdır.

e-Kuran'ı her insan okumalıdır. Kuran yalnızca seçkin kişilere indirilmiş bir hitap değildir. O her insanı, tüm insanlığı ve alemleri kendisine muhatap alır. Bazı sakıncalara neden olduğu için insanları Kuran'dan mahrum bırakmak, okuma ve anlama yasağı koymak yerine, Kuran'ı okuma, anlama ve Kuran'dan yararlanma yöntemi konusunda çalışmalar yapmak daha doğru bir çözümdür. Kuran her insanın kendi yetenekleri doğrultusunda zihinsel ve duygusal anlamda yararlanacağı ilahi bir kaynaktır. Hüküm vermek, yargılamak, çıkarımlarda bulunmak ve anlayış tarzları önerilerde bulunmak için Kuran okuma belli bir ilmi seviyeyi, birikimi ve uzmanlığı gerektirir. Bu konuda cahilce ve edebe aykırı davranmamalıdır. Fakat her mümin düşünce üretebilir. Görüşünü ve Kuran'dan keşfettiği düşünceleri paylaşabilir. Fakat bunu uzman kişilerle istişare etmelidir. Kuran'ı

anlama gayreti ile okuma ile Kuran'dan dini hüküm çıkarma faaliyeti arasında şöyle bir fark vardır ki birincisi Müslüman olmamızın gereğidir. İkincisi ise bir uzmanlık işidir (Kılıç, 2004, s.19). İnsanın herhangi bir alanda ilim sahibi olması Kuran'ı en azından kendi alanı açısından daha iyi anlamasını kolaylaştırır. Hiçbir konuda ilmi yeteneği gelişmemiş kültür seviyesi zayıf insanların Kuran'dan yararlanma imkânları sınırlı olacaktır (Kuran: 29.Ankebut/43). Kuran'da “*kitabın anası*” olarak tanımlanan ve dinin yaşamsal alanını oluşturan kısmı her insanın anlayacağı açık konulardan oluşur. Kuran'ı her Müslüman mutlaka okumalı, anlamak için çaba harcamalı, ancak uzman görüşlerinden yararlanmalıdır. Sonuçta her insan kendi anlayış kapasitesinden ve anlamak için emek ve zaman harcayıp harcamadığından sorumlu tutulacaktır. İnsanın bilgi düzeyi geliştikçe ve emek harcadıkça vahyin yüksek ve derin anlamlarının da farkına varabilir. Kuran konuları okuyucu açısından yalnızca zihinsel algılar ve hükümler içermez. Kuran insanı duygusal açıdan da etkiler ve doyurur. Kuran okuma zihinsel bir etkinlik olması yanında bir ibadet, dua ve zikirdir. Bu anlayış hem vahyi bütün muhataplarına açık hale getirir hem de insanın anladığı oranda derece derece, yavaş yavaş hakikat karşısında yükselmesini sağlar. Bu konudaki ünlü bir söz şöyledir; “Alışık olmayan göze ışık, alıştıra alıştıra verilir.” (<http://tr.wikipedia.org>) Din eğitiminin görevlerinden biri de insanlara Kuran'dan yararlanma yollarını göstermek suretiyle ışığın derecesini ayarlamak olabilir. Bu anlamda halkın, gençlerin ve çocukların seviyesinde Kuran'ı okuma ve anlama çalışmalarına ihtiyaç vardır.

f-Yargılamak ve suçlamak için değil öncelikle kendini değerlendirmek için okumalıdır. Okumalar inanan insan için ayna olmalıdır. Mü'min, kafir ve diğer dinden insanları ve münafıkların özelliklerini başkalarını yargılamak için değil öncelikle inanan kendisini değerlendirmek için okumalıdır.

İnsanı Okuma

“*Yakında onlara hem âlemin ufuklarında, hem de kendi benliklerinde âyetlerimizi göstereceğiz tâ ki Kur'an'ın hak olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?*” (Kuran:41.Fussilet/53) Vahye göre dış dünyanın ayetlerle dolu olması gibi insanın benliğinde de okunması ve anlaşılması gereken nice ayetler vardır. İnsanın yaratılışına, benliğine ve hayatına yerleştirilmiş bu ayetler okundukça hem onu Yaratan'ın yüceliği takdir edilecek ve hem de insana gönderdiği vahyin *insana uygunluğu* ortaya çıkacaktır. Vahyin değeri “*insanı okuma*” ile daha iyi anlaşılır. Bu yüzden vahiy; insanın okunmasını ister.(41. Fussilet/53) İnsan; yaratılmadan önceki halini, hatırlamadığı bebeklik yıllarını, ailesinin himayesinde geçirdiği çocukluk yıllarını, özgürlük ve gücün birleştiği gençlik çağını, yetişkinlikten yaşlılığa önlenebilir değişimini, ölüm anındaki halini ve mezarda çürüyen bedenini, kendisine yeniden hayat verilecek günü, hesabını ve hesabın sonucunu ve sonsuz yaşamı düşünce kopukluğu olmadan bütüncül olarak okumalıdır.

Kuran'da insanı okumayı kolaylaştırmak için, insanlık Hz. Adem peygamberden başlayarak iyi ve kötü örnekleriyle geçmişi, güçlü ve zayıf yönleri insana tanıtılır. Vahiy insan

hakkında, insanın başka hiçbir yerde bulamayacağı bilgiler verir. Bu bilgiler insana: varlık içindeki yerini, Allah katındaki değerini, varlık türü olarak geçmişini, sorumluluklarını, üstün ve zayıf yönlerini, dostları ve düşmanlarını, iyi ve kötü örneklerini, ölümden sonraki hayatında kendisini nelerin beklediği ile ilgili geleceği hakkında bilgi verir. Ancak vahyin insana kendisini tanıtmaya yetmez. İnsanın, bizzat kendisi olarak “insanı okuması” şarttır. Bütün beşeri bilimler, sanat, edebiyat ve felsefe insan okumalarına açık ayetlerle dolu alanlardır. Çünkü insan fiziksel ve ruhsal yapısıyla Allah’ın esma ve sıfatlarının tecelli ettiği üstün bir eserdir. İnsan, dil, renk, akıl ve yetenekler gibi ayetlerle donatılmıştır.

İnsanı Allah’a yaklaştıran bütün okumalar ayet okuryazarlığı kapsamında değerlendirilebilir. İnsanı kuşatan yalnızca nimetler değildir. Denenme aracı olan hastalıklar, kendi eli ve diğer insanların neden olduğu musibetler ve acılar da insan için birer ayettir. İnsanın üstün yanları yanında zayıf yönleri de vardır. İnsan bu özellikleri ile de Allah’a olan muhtaçlığını gösteren ayetlerle yaşamını sürdürür. İnsan, aceleciliği yüzünden çoğu zaman pişman, paylaşmadığı acılarıyla yalnız, defedemediği hüznle mutsuz, bin bir çeşit korku, endişe ve kaygılarıyla kendisini çaresiz hisseder. Sığınmak için Allah’ın rahmetini, yardımını, bağışlamasını ve sevgisini arar. Bu rahmet, bağışlama ve sevgi ile kendisini ve diğer insanları yeniden okur. Bu okumada insandan insana bir yol, insandan insana bir el, insandan insana bir selam ve bir esenlik çağırısı bulur. Herhangi bir insanın başına gelen her şey diğer insanın başına da gelebilir. İnsan olarak hayatın aynı evrelerinden geçilir. Benzer acılar, kayıplar yaşanır. Yalnızlıklarının giderilmesi, insanların çektiği acıların hafifletilmesi büyük ölçüde insanların kendilerini iyi tanımaları ve birbirlerine olan destekleriyle mümkün olur. İnsan kendini tanıdıkça Rabbini tanır. Rabbini tanıdıkça kendisine ve insanlığa yaklaşır. Bugün ve geçmişte insanların yaşadığı acıların, çektiği sıkıntıların, çözülmeyen sorunların temelinde hep bu kendisine, Rabbine ve insanlığa yabancı kalan insan eli yok mudur? İnsandan-insana reva görülen bu zulümler ortadan kalksa geriye acı olarak ne kalır? İnsan öz benliğinin parçası durumunda olan heva’sına karşı mücadelesinde de Allah’ın yardımına muhtaçtır. Olumsuz yönüyle baş edememiş insan ise kendisinden başlayarak, bütün insanlığa acı, korku ve mutsuzluk saçar.

İnsanın sahip olduğu bütün güç, kudret ve güzellikler “sınırlı”dır. Güç, bilgi, özgürlük, akıl, sağlık ve yaşam bu sınırlılık üzerine kuruludur. İkinci olarak kendisi ve sahip olduğu her şey “geçici”dir. Ayrıca insanın kendi varlığı ve sahip olduğu hiçbir şey için hiçbir “garantisi” yoktur. Sınırlılık, geçicilik ve garantisizlik insanı mutlak anlamda Allah ile yüz yüze bırakır. Her insan için kaçınılmaz bu gerçeklik, insanı incitir, yaralar ve yaşam zevkini kaçıtır. Ruhunun derinliklerinde insana çaresizliğini ve yalnızlığını fısıldar. Bu aslında Allah’ın insanı çağırmasıdır. İnsan yalnızlığını ve çaresizliğini gidermek için secde ve sığınma ihtiyacı hisseder. Bu üç özelliğin sonuçlarını iyi düşünen insan, kendisini Allah’ın rahmetinde ve inayetinde bulur. “Sınırlılığını”, “geçiciliğini” ve “garantisizliğini” ayete dönüştürüp okuyarak Allah’ın sonsuz güç ve kudretine iman ile birleştirir. Her biri farklı bir ayet olan özlemleri, sevgisi, korkusu, ümitleri ve acıları,

kaybettiği cenneti, zaman karşısındaki çaresizliği ve ulaşamadığı aşkın dili ile Allah'a her an muhtaç olduğunu anlar. Namaz, dua, tevekkül, teslimiyet ile Allah'a sığınır.

Evreni okuma

Kuran'a göre evren ve içindekiler vahyin beden dilidir. Evreni okumak iman ve salih amellerin esin kaynağıdır. Aslında evrende okunan ayet de vahiyden başkası değildir. Allah varlığını yalnızca ilahi kitaplarla haber vermez; aynı şekilde varlık âlemi de O'nun varlığından ayetler, belgeler, işaretler taşır. Akıl, bu işaretleri okuyacak anlayacak şekilde insana bahşedilmiştir. Ayetler insana göredir, onun okuyabileceği, anlayabileceği, akledebileceği şekilde varlığa giydirilmiştir. Allah insana sadece vahiy göndermemiş, aynı zamanda her varlığa iliştilmiş ayetlerle insanın çok yönlü bir anlam dünyasında yaşadığını fark etmesini istemiştir.

Dini bilginin kavramsal-sözel kaynağı Kuran olurken, evren de insan için imgesel düşünme için kaynak oluşturmuştur. Kuran'da bu imgesel dünyaya çok yönlü atıflar yapılarak bu iki bilgi kaynağı birleştirilmiştir. Böylece Kuran imgesel bir yapı kazanırken evrende Kuran ile kavramsal bir anlam kazanmıştır. Bu okumalara göre evren ve içindekiler yalnızca bilimsel araştırmalar için keşfedilmeyi bekleyen bir laboratuvar malzemesi değil; aynı zamanda Allah'ın eşsiz yaratış güzellikleri ile dolu bir sanat müzesidir. Yeryüzü bu hayranlıkla Allah'a secdeye varılacak bir mesciddir. Sayısız şekil, renk ve tatlarıyla akla ve tüm duyu organlarına hitap eden evrendeki varlıkların her biri öğrenmeye malzeme olması yanında insanı büyüleyen bir sanat eseridir. Evrenin yaratılışı, yasaları, Yüce Allah'ın büyüklüğüne, sınırsız egemenliğine, sanatının inceliklerine, takdirine, gücü ve kudretinin eşsizliğine dikkat çeker (Deruze, 1998, s. 299). Bu ayet okuryazarlığı ile kainatın Yaratıcısı ve Düzenleyeni görülmüş olacaktır (Sabık, ts., s. 35). Okuma; varlık-oluş ve Allah arasında keşfedilen ve kurulan bağlardır. Doğa; Allah ve insan arasında sözlü olmayan iletişim dilidir. Allah yalnızca bal arısına değil, bir görev üstlenmiş her varlığa kendi görevini vahyetmiştir. Var olan her şey okunması için yaratılmıştır. Dolayısı ile anlamı olan her şey okunacaktır. Bu anlam dünyasında yağmur yağmaz yağdırılır. Güneş doğmaz, doğurtulur. Gece olmaz, oluşturulur. Gündüz gelmez getirtilir. Yağan yağmur değil, mübarek bir sudur aynı zamanda (Kuran: 50. Kaf/9). Bin bir çeşidi ile uçan, sürünen ve yüzen hayvanlar birer ayetdir. Her varlık ve oluş bir emir ile meydana gelir. Bir yaprak dahi Allah'ın izin ve bilgisi dahilinde hareket eder. Görünen evrenin içinde gizli bir kudretin var olduğu, yerlerin ve göklerin korunuyor olduğu fark edilir (Kuran: 72. Cin/8). İnsan kendi küçük dünyasında ancak kendi geçimi ve ihtiyaçları ile meşgul olurken dünyanın düzeni ve işleyişi ile ilgilenmez. Güneş doğdu mu? Rüzgar esti mi? Gece geldi mi? Güneş doğdu mu? İnsan bunlarla ilgilenmez. Okunacak olan hassas ölçüler, güzellikler, düzen ve uyumdur. Her bilim kendi kavramları ile okuyacaktır evreni. Her sanat kendi beğenisi ve hayranlığı ile anlamaya çalışacaktır bu güzelliği. İnsanın oluşturduğu bütün ilim dallarının sonuçları okunacak ayetlerdir.

Kuran'a göre bu okumaları gerçekleştiremeyecek insan kördür, kalbi işlevsiz hale gelmiştir (Kuran: 22.Hacc/46). Kalp kör olduğunda göz görmez, kulak işitmez, akıl idrak etmez olur. Gönül boşalır. Ayetler boşa çıkar. Varlıktaki mucizeler, dikkatsiz insanların

üzerine basıp geçtiği sıradan olaylara döndürür. “Göklerde ve yerde nice âyetler vardır ki, insanlar onlara sırt çevirir de yanlarından geçer, giderler (Kuran: 12.Yusuf/105).” Gerçek anlamda okur olmak; varlığa yerleştirilmiş işaretler, alametler, simgeleri okuyabilmektir. Mucizeler, Kuran ayetleri ve varlıktaki ayetler hep aynı kaynaktan doğmaktadır. Ayetler sorgulayarak, merakla, inceleyerek okunmalıdır. İnsan için varlık alemi yalnızca zahirde ve bedensel ihtiyaçlar ile ilgili olanları gören canlılar gibi yüzeysel anlama takılıp kalmamız için değildir; aksine bu görüntüler bizi mana evrenine sürükleyecek olan bir sinyal işlevi görmelidir (Eaton, 2009, s. 132).

Evreni okuma insanı hangi sonuçlara ulaştırır?

Sonuç çıkarma bütün okumaların amacını oluşturur. Evreni okuma ile de insan bir takım sonuçlara ulaşabilir.

a-Varlık aleminin bir Yarattıcısı vardır. Varlık yaratılarak var edilmiştir. Allah kesinlikle var ettiği ve yarattığından ayrıdır. Yaratma elbette Allah’ın varlıkla ilişkisi açısından en önemli sıfatıdır. Evrendeki farklı canlı varlıklara “can verme” ise yaratmanın ileri bir formudur. Canlıların beslenmesi ise başlı başına bir mucizedir (Kuran:11. Hud/6). “*Deveye bakmazlar mı, nasıl yaratılmış?*” (Kuran: 88. Gaşiye /17)“Canlılarda tek tarz bir yaratma ve yaşatma değil, çeşit çeşit yaratma ve yaşatma vardır. Havada, denizde, suda, karada, bir ayaklı, iki ayaklı, çok ayaklı, karnı üstünde... İnsan akli şu şekilde olmaz dediğinde, Allah o şekilde olur deyip yaratmıştır. Adeta “*Canlıları sakın suda yaşayamaz demeyin yaşatırım. Havada yaşayamaz demeyin havada tutarım. Yerin altında yaşayamaz demeyin. Yerin karanlıklarında yaşatırım. İki ayakla olmaz demeyin. Annesiz demeyin, baba-sız demeyin. Yaratma ve yaşatma için benim dilememden başka bir şart yok. Hayatı da hayatın şartlarını da ben belirlerim.*” Diyerek seslenmiştir. Canlı varlıklar kadar cansız varlıklar; gece, gündüz, dağlar ve tabiat olayları; yağmur, ateş, su ve toprak bilinen ve bilinmeyen yönleriyle yaratılışın çeşit çeşit örnekleridir.

b-Varlık bir ölçü ve düzen içindedir; Yaratılışı anlatan ayetlerde yer alan “*tedbir*” ve “*takdir*” ifadeleri yaratılışın bir ölçü ve plan doğrultusunda gerçekleştiğini göstermektedir (Öge, 2009, s. 132). Ölçü ve düzen evrendeki yasaları oluşturur. Her yasa ve ölçü evreni okuyuşun bir çeşididir. Evrendeki varlıklar incelendiğinde, varlığı oluşturan bütün parçaların, en küçük ayrıntıya kadar kusursuz bir uyum(hak) üzere olduğu görülür (Kuran: 29.Ankebut/44). Akıl ve kalp Allah’ın yarattığı evrenin ve içindekilerin düzenini inceliklerini fark ederek zevk alır. İçinde yaşadığı bu düzeni insanın kendisi sağlamamaktadır. İnsan bu düzenin bozulması alt üst olması karşısında güvende değildir (Kuran:50. Kaf/6/7/8). Göklerin ve yeryüzünün varlığını ayakta tutan Allah’tır (Kuran: 35.Fatır/41).

c-Varlığın sahibi Allah’tır ve O’nun emri ile hareket etmektedir; Varlık; varlığını “*va-hiy*” ve “*emir*” ile sürdürmektedir. Varlıktaki bin bir ilişki emirle yürütülmektedir. Allah elini, ilmini, yaratmasını, gücünü ve kudretini varlıktan çekmemiştir. Varlık Allah’ın emriyle ve dilemesiyle varlığını sürdürmektedir (Kuran:16. Nahl/68; 41. Fussile,t/12). Allah canlı ve cansız bütün varlıklara vahyetmiştir. Varlık emirle hareket eden bir askerdir (Ulutürk, 1985, s. 64). Allah kendisini “*yeryüzünün ve göklerin Rabbi*” olarak tanımlar. Allah önemsiz ve değersiz hiçbir şey yaratmamıştır (Kuran:38. Sad/27). Ayet okuryazarlığında

insanın merak duygusu hayranlık duygusuyla birleşerek hikmet toplayan, hikmet arayan, hikmetle bakan bir bakışa taşır. Evrende boş olan, boşlukta kalan hiçbir şey yoktur. Nehirler kendi yolunda akar, yıldızların ise bir sahibi vardır. Sahipsiz hiçbir şey yoktur. Varlığın görevine müdahale ifsaddır.

d-Her varlığın bir görevi vardır. Varlığa tesbih, salat, teslimiyet, secde ve teshir görevi verilmiştir. Varlık, Allah'ın kendisine verdiği görevi yaparken tesbih ve salat halindedir. Son durumda ise varlığın görevi insana hizmettir. Kuşları gökyüzünde tutan, gökyüzünü uzay boşluğunda tutan, varlığı ayakta tutan O'dur. Gönül gözüyle okumak varlığın içine doğru gidildikçe ayrı mucizeler, uzaklaştıkça ayrı mucizeler, ilişkiler bağlamında bakıldığında başka mucizeler gözlenmektedir. Varlık mucizeler ağı olarak insanı büyülemektedir. Kuran'da tesbih emrinin geçtiği bütün ayetlerde tesbih'in hamd ile yapıldığı veya yapılması gerektiği emredilmiştir. Gerçek bir ilahın özelliği kendisinin ve yaptığı işlerin eksiksiz ve kusursuz olmasıdır. Varlıkların görevlerini eksiksiz yerine getirmeleri insana görev çağrısında bulunmaktadır. Bu okuyuşla insana düşen de hamd ile en yüce isim (Kuran: 56. Vakıa/74) ve sıfatlarla Allah'a yönelip tesbih yapmasıdır. Bu anlamda tesbih varlıkla aynı yöne aynı akışta ve aynı Rab önünde görevini yerine getirmedir (Kuran: 20. Taha/130). Tesbih, varlığın anlamı ve ruhudur. Bunu fısıldamayan bir varlık insana başıboşluğu, anlamsızlığı, sahipsizliği ve çürüyüp yok olup gitmeyi hatırlatır. Bu okuyuşla kuş sesi tesbihat, kedi mırıldanması ise zikirdir. Yapraklar ayet, meyveler "salat" gök gürültüsü "hamd"dir. Kuşlar, deniz, bütün doğa, Yaratıcı için övgü müziği ile konuşur (Uluç, 1997). Gök gürültüsü, dağlar, göklerde ve yerde olan her şey Allah'ı tesbih etmektedir. İnsanın da bu okuyuşla hayret ve hayranlık içinde "SübhaneAllah" "Allahuekber" "Elhamdülillah" demesi beklenir. Allah'ın zikrine tesbihata hazır ve devamda olan bu muhteşem koroda insanın da kendi yerini alması beklenir. İnsan Hz. Davut gibi öyle güzel tesbih etmeli ki dağlar ve kuşlar da onun tesbihine katılsın, böylece insan, varlık ve melekler ile tesbih, hamd, secde ve teslimiyetle Yaratıcıları karşısında anlamlı bir bütünlük oluştursunlar. Varlık ve insan kardeş olsunlar. Tesbih ve salatlarını anlamasak ve şuurunda olmasak da insan ile evren "afak" ve "enfüs" olarak ayet realitesinde bir bütünün iki parçasını oluşturur (Kuran: 41. Fussilet/ 53). Varlıkla aynı amaçta birleşmek insanı varlıkla kardeş kılar. İnsanın bütün varlıkla eşit yanı kulluktur. İnsanın varlıkla bütünleşmesi, ortak amaç oluşturması onlarla kardeş olması istenir. Nasıl onlar ibadet ve itaatte kusur etmiyorlarsa insanların da kendi sahiplerine ibadet ve kullukta bulunması beklenir (Kuran: 32.Secde/15). Çünkü varlık kendisine verilen her görevi ibadet coşkusu içinde ifa etmektedir (Demirci, 2006, s. 28). İnsanın fiziki yapısı doğal elementlerden yaratılmıştır. İnsan her iki atasını doğal olanı da insan olanı da birden sevmelidir. Toprağı da hemcinsini de sevmelidir. İnsanlığı, insan olan anasını ve doğal anası olan yeryüzünü sevmelidir (Serres, 1994, s. 64).

e-Varlık, Allah'ın varlığını, esma ve sıfatlarını yansıtan belgelerdir; Nasıl ki yola dikilen işaretler yolcunun gözlerini kendilerine değil, gidecekleri yönü gösteriyorsa, doğa olayları da dikkatimizi kendi üzerine değil, kendilerinin ötesinde olan bir istikamete yöneltmeğe çalışır. Bu derin anlayışa göre doğa olayı artık bir doğa olayı olmaktan çıkar, bir işaret bir sembol olur. Bu ayetler Allah'ın merhametinin, iyiliğinin, büyüklüğünün, ve

güzel isimlerinin bir göstergesidir. Varlıkta Allah'ın esma ve sıfatlarını görmek, varlığının ayetlerini okumak varlığa saygı uyandırır. Bırakın canlıları, cansız varlıkları bile ruh taşıyan bir canlı kadar sever ve değer verir (Kuran:24. Nur/41). Varlık; Allah'ın esma ve sıfatlarını yansıtan bir aynadır. Her varlık Allah'ın büyüklüğünün küçük işaretleriyle süslenmiştir. Varlık insana sadece yararlanması için değil aynı zamanda bir anlam yüklemesi, sanatı takdir etmesi, Yaratıcının esma ve sıfatlarını keşfetmesi içindir. Varlık ve ilişkileri; Allah'ın iradesi, muradı, tecellileri, güzelliği, sanatı, temaşa ve aktarımdır. Varlıktaki en küçük hareket ve değişim bizzat Allah'ın müdahalesi ile olur. Allah esma ve sıfatlarıyla varlıkla ilişkisini canlı-hayy bir şekilde sürdürür. Allah'ın izni ve bilgisi olmadan kuru bir yaprak bile yere düşmez, tohum çatlamaz, rüzgâr esmez. Bunlar da bir estetik ve düzen içerisinde gerçekleşir. Allah'ın bal arısına, göklere ve yeryüzüne vahyetmesi, bunların okunaklı olduklarını gösterir. Vahiy insan içindir. Vahyi okumak insana özgü bir özelliktir.

f-İnsan varlıkla öğrenir, varlık öğreticidir; Varlık insana öncelikle Rabbini öğreten işaretler ve ayetlerdir. Ondaki öğreneceği çok şey vardır. Aslında insan varlık dışında ne bilebilir ki? Allah evrendeki neden-sonuç ilişkisini biz insanlar için yaratmıştır. Varlık çevresi insanlar için bitimsiz soru, merak ve öğrenme ortamları barındırır. Doğa sayısız yasaları ve ilişkileri ile bizi büyüler kendine çeker. Aşağı yukarı içeri dışarı tüm yönlerde sonsuz ayrıntıya yönelerek ne varlığı ne de varlıkla ilgili bilgileri bitiremeyiz. Her şeyi bildiğimiz sandığımız bir noktada yeni bir soruyla başa dönebiliriz (Hegel, 1997, s. 25).

g-Varlıktan dolayı şükretmelidir; Bütün varlık insan için nimettir (Kuran: 16. Nahl/18; 45. Casiye/13; 14. İbrahim/34). Nimetler; insanın pratik olarak yararlandığı tüm canlı ve cansız varlıklardır. Kimi ile beslenir, kimi ile barınır kimi ile estetik bir haz duyar (Kuran: 2. Bakara/29; 14. İbrahim/32). Nimet insana şükür gerektirir. Varlık şükürsüz ve kanaatsiz korunamaz. İnsan bütün ihtiyaçlarını Allah'ın yarattığı evrenden karşılamaktadır. İnsan Allah'ın lutfettiği üzerindeki nimetleri saymaya kalksa saymakla bitiremez (Kuran:14. İbrahim/34). O insana nimet olarak isteyebileceği her şeyden vermiş; insan için göğü tavan yeryüzünü beşik kılmıştır. Ancak nimetlerin tamamı insana ait değildir. Sonradan gelecek nesillerin ve diğer canlıların da hakları vardır. İnsanın görevi tahrip değil; şükür ve ıslahıdır (Temel, 1992, s. 70).

h-Yaratılan ve hizmetinize verilen varlıklara değil Yaratana tapınmalıdır; Allah insanı eşyanın mahkumu değil hakimi ve yöneticisi olarak yaratmıştır (Yıldırım, 2004, s. 61). Varlık Allah'a ibadet ederken, ona secde ederken, onu tesbih ve tenzih ederken insan nasıl olur da kendisi gibi kullara tapınır? (Kuran:16. Nahl/48; 41. Fussilet/37; 13. Ra'd/15) Varlık insana hizmetçi iken nasıl olur da insan hizmetçiye kul-köle olabilir?

ı-Varlık Korunmuştur; Allah varlıkları şeytandan ve kötülüklerden, zavaldan, yokulup gitmekten korumuştur (Kuran:37.Saffat/7). Allah "Kayyum" sıfatı ile ayakta olan ne varsa ayakta tutmakta, nefes alan ne varsa nefes ona vermekte, hareket eden ne varsa onun hareketini yönetmektedir. Hiçbir canlı yoktur ki, Allah onu alından yakalamış olmasın (Kuran:11. Hud/56). Her varlık değişim halinde ve fanidir. Yalnız sonsuz olan Allah'tır.

Zamanı okuma

Zaman düşünen bütün insanları kendisine çekmiştir. Birçok düşünür zamanla insan arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmıştır. Doğru zaman algısı insanın benliğini, kişiliğini

ve dünya görüşünü oluşturmada en etkin bir yoldur. Zamanı doğru algılamayanlar onu doğru yaşayamazlar. Zamanı doğru algılayabilmek için zamanın ayetlerini okumak gerekir. İnsan zamanla anlam kazanır. Zaman aynasında kendisini görmedikçe insan kendisini iyi değerlendiremez. “İnsan, adı anılmaya değer bir şey olana kadar, üzerinden uzun bir süre geçmedi mi?” (Kuran:76. İnsan/1)

Zaman; bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vaktittir. Ay ve güneş gibi gök cisimlerinin hareketlerini dikkate alan bir tanıma göre de; olayların oluş ve akış sırasını belirleyen, düzenli ve dönemli gök olaylarını birim olarak kullanan sanal bir kavramdır (TDK).

Felsefi olarak bakıldığında zaman çok derin bir konudur. Edebi çalışmalarda da en fazla üzerinde durulan konulardan biri zaman olmuştur. Vahiy açısından bakıldığında da salih amel zaman, olay ve kişi üçgeninde üretilen bir değerdir. Orada her şey bir defa yaşanır. Zamana sadece bir defa tanıklık yapılır. Olaylar birbirine benzese de hepsi özeldir. Kişiler ise zaman ve olaylara etkin olarak katılan onları yönlendiren sorumlu elementlerdir. Vahyin zamana dikkat çektiği yönler her insanın ilgisini çekecek niteliktedir. Bu anlamda Allah insandan zamanı okumasını istemektedir. Allah dışında her varlığın zamandaki değeri faniliktir. Zamanın farkında olmak bilinç işidir. Zaman, gaybın açığa çıkması görünmesidir.

Zamanın dışına çıkmak varlık için mümkün değildir. Canlıların ise zaman karşısında daha özel bir durumu vardır. Bu durum insanın zamanda işgal ettiği yeri görmesi ile ilgilidir. Zaman karşısında varlık bilinci taşıyan, kendisini zaman aynasında görüp değerlendirebilen yalnızca insandır.

Allah için zaman yoktur; ebed ve ezel vardır. Diğer varlıklar ise kendi sistemlerinin ait olduğu zamana bağlıdır. Zamanın sahibi ve yöneticisi Allah'tır. Zaman kime ne kadar takdir edilecekse O eder. Ecelleri tayin eden O'dur (Kuran:10.Yunus/49). Zamanı elinde tutmak gerçek bir ilahın özelliğidir. Zamana hükmetmek yalnızca Allah'ın bir özelliğidir. Kuran, zamanın arkasındaki gerçek Fail'e işaret eder. Kuran'da zamana ve zamanla ilişkili olan gök cisimleri üzerine ve zamanın bölümlerine yemin edilerek insanın zamanı düşünmesine aracılık yapılır (Kuran:103. Asr /1/3). Güneş ya da ay zamanın varlık nedenleri değildir. Onlar sadece bizim gök saatlerimizdir. İnsandan insana, insandan Allah'a uzanan zaman algıları gibi her varlığın zaman algısı farklıdır. Allah için her zaman şimdidir. Dün ve yarın bize göre kavramlardır (Kuran: 22.Hacc/47; 70. Mearic/4; 32.Secde/5).

İnsanın varlık sahnesine çıkışı, annesinden önceki hayatı, anne karnında geçirdiği hayatı, kendisini bilmeden yaşadığı bebeklik yılları, erken çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri, mezarındaki yaşamı, yeniden diriliş ve ebedi hayat zamanda insanın yaşam evrelerini oluşturur. Kuran bu evrelerin her birini insanın okuması için zamana serpiştirilmiş ayetler olarak kabul eder (Kuran: 30. Rum/54). Zamanda var olma ve yaşamanın Allah'ın bir lütfu olduğuna işaret eder. İnsanın dünya hayatı bir tanışma faslı kadar çok kısadır ve çabuk geçmektedir (Kuran:10.Yunus/45). İnsan zamanı okuyuşunda

kendi geçmişini, yaşadığı olumlu-olumsuz, acı-talı günleri, düşüp-kalktığı günleri, zamanın üzerindeki akışını, birlikte yaşadığı insanların hayattan çekilişlerini, yeni gelenleri, hemen gidenleri, gelip de gidemeyenleri zaman içinde okur (Kuran: 3. Ali İmran/185).

Dünyaya gelen her varlık Allah'a dönüş yolundadır. Doğar doğmaz dönüş başlamış ve devam etmektedir. İnsan zaman içinde makam kazanır, mekân değiştirir. Ruhlar âlemi, anne rahmi, yeryüzü, mezar, mahşer insanın zaman içinde uğrayıp geçeceği cennet ve cehennem ise yerleşip kalacağı mekânlardır.

Allah insanları yaptıklarına karşı hemen cezalandırmaz; hayat ve ölüm arasındaki süreç "belirlenmiş bir ecel" olarak işletilir. Ecel "erze li'l ömre" "ömrün en düşkün çağı olan ileri yaşlılığa" kadar uzatılabilir (Kuran:16. Nahl/70). İnsan için ecel hep yanında taşıdığı geriye çalışıp duran kurulu saatli bir bomba gibidir. Ecel bazan mühlete çevrilir. Ceza gerektiren bir durumda ceza ertelenince mühlet durumu oluşur (Kuran:35. Fatır/45). Acaba insan ecelini mi, yoksa mühletini mi yaşamaktadır? bilemez. İnsan iki çeşit geleceği vardır. Allah'ın takdiri, ölüm ve ahiret yaşamı insanın kesin geleceğidir. Muhtemel gelecek ise dünya yaşamında insanın planladığı gelecektir. Akıllı insan öncelikle kesin geleceğe hazırlanır. Geçmişini tevbe ile temizler, anın vacibini salih amelleri ile yaşar, geleceğini planlarken Allah'ın takdirine teslimiyet gösterir.

Zaman Allah'tan başka her şeyi değiştirir.(Kuran: 28. Kasas/88) Ölümsüz olan yalnızca Allah'tır. Varlık için değişim kaçınılmaz. Ölüm bile değişimi durduramaz. "*Biz, toprağın onlardan neleri eksilttiğini kesinlikle bilmekteyiz* (Kuran:50. Kaf/4)." Zaman hızla akar, zamandan kimse dışarı çıkamaz. Sırtını dönse de gözlerini kapasa da görmezden gelse de zaman akıp gitmektedir. Zaman sahibine akmaktadır (Kuran:13. Ra'd /2).

Zamanı okumak ölümden zirve yapar. İnsanın kendi ölümünü okuması zamanın en can alıcı bölümünü oluşturur. İnsan için gelecek, "*peki ya sonra*" sorusuyla ilerletildiğinde sonuçta karşılanacak şey ölümden başka bir şey değildir. Bir insan için zamanı okumak ölümü okumakla eş anlamlıdır. Zamanın asaleti ve hayatın anlamı ölümden gizlidir. Ölüm insana niçin yaşaması gerektiğini fısıldar. İnsanın ölümlü ve fani olması dünya hayatında kaçınılmaz bir gerçektir. Bütün olarak düşünüldüğünde insanın zamanda çok büyük bir yer işgal etmediği görülür.

Her insan için en yakın gelecek ölüm ve ahrettir. Bu gerçeğin üstü insanlar tarafından örtülmeye çalışılır. Kuran ahiret hayatının tamamen ihmal edildiği dünya hayatının tek tercih olduğu (Kuran:18. Kehf/28) durumların yanlışlığını dile getirerek ahiretin unutulmamasını tavsiye eder (Kuran:87. A'la /16/17). Dünya ve ahiretin karşılaştırılarak okunmasını ister. Dünya hayatı, oyun, eğlence, övünme, mal ve evlatta çokluk (Kuran:57. Hadid/20) olarak nitelendirilerek dünya hayatının geçiciliğine dikkat çekilir. Kuran'da dünya hayatı oyun ve eğlence, kısa bir geçimlik ("*leibün*" "*lehvün*" "*meta'ün*") ahiret ise hayırlı ve sonsuz "*hayrün ve ebka: daha hayırlı ve sonsuz*" olarak tanımlanır. Ahiret inancı zamanı daha önemli hale getirir. İnsanın yaptıkları boşa gitmeyecek, sonsuz yaşamda gönderdiklerini kendisine azık olacaktır. Ahiret hayatı açısından bakıldığında *dünya hayatındaki zaman, cennet veya cehenneme akan bir nehir gibidir*. Dünya ve ahiretin karşı

karşıya getirilmesi doğru değildir. Asıl birbirine karşıt olanlar; iman-küfür, helal-haram, salih olan ve olmayan, yanlış-doğru, yararlı -zararlı, iyi ve kötüdür. Zamanın ayetleri olan gece-gündüz, sabah-akşam insana her gün uğrar. İnsanın kendisine verdiklerini alır gider. Zamanı gelince de insanı verdiklerinin yanına götürür. İyi bir okuyuşta görülür ki, zamanın ayetleri insanın zamana teslim ettikleridir. Kuran'da kalıcı olarak zamana bırakılanların, iman, salih amel, hakkı ve sabrı tavsiye olduğu belirtilir (103.Asr/3).

Sonuç

Kuran insandan bilinçli yaşamasını, ilahi bilgiyi kalbinde duyumsamasını, öğrendiklerini içselleştirmesini, olay ve olgulara duyarlı olmasını, paylaştığı şeylere bilinçli katılmasını, kendisine, insanlara, çevresine değer vermesini istemektedir. Bunun yolu olarak da insanın duyu organlarını etkin kullanmasını aklını işlevsel durumda tutmasının gereği üzerinde durmaktadır. Kuran, insanı kuşatan varlık çevresini *afak ayetleri* olarak, kalp ve gönül dünyasını ise *enfüs ayetleri* olarak tanımlamaktadır (41.Fussilet/53). Ayetlerle kuşatılmış insanın nasıl anlamlı bir dünyada yaşadığını keşfetmesi ve varlığa karşı bilinçli tepkilerde bulunması ancak ayet okuryazarlığı ile mümkündür. Kuran kendisine öğrenci olan her insanın öğrenme seviyesini ayet okuryazarlığına yükseltmeyi amaçlamıştır. Ayet okuryazarlığı yaşam boyu sürdürülecek bir etkinliktir. Her gün okunacak ayetlerle gelir, her giden gün arkasında okunacak çok şey bırakır. Ayet okuryazarlığı ile “Rabbini adı ile oku” ayeti her bakılana, her görülene, her hissedilene yeniden iner. Ayetlerin Sahibi ayetlerini düşünen zihinlere, arayışta olanlara, hiralara çıkanlara, varlık acısı çekenlere, secde ile inabe edip yönelenlere, avuç açanlara, gönlünü yumuşatıp damıtanlara, kendinde hayır olanlara kısaca hak edene indirir. Kur’an, insanın ayet okuryazarı olabilmesi için imanı, ilmi, işitmeyi, görmeyi, teslimiyeti, sabrı, takvayı, derin düşünmeyi, tezekkürü, tefekkürü, tedebbürü, anlayış ve kavrayışı, nimetleri fark edip şükretmeyi, Allah’a umutla bağlanmayı ve azabından korkmayı şart koşar. Kalbinde eğrilik ve hastalık, gözlerinde perde, kulaklarında ağırlık olan engelliler, cahiller, gafiller, müstağniler ve uyurgezerler için ayet körlüğünden başka bir nasip yoktur.

Bütün ayetler inansın veya inanmasın tüm insanlar için nesnel bir yapıdadır. Çünkü ayetler insan aklından, gözünden ve gönlünden kaçmayacak şekilde apaçıktır. İnsanın yüzünü çevirdiği, aklını yönelttiği, gönlünü akıttığı her yeredir. Ayetlerin tarafsız ve önyargısız okuması insanı imana ulaştırması beklenir. İmandan sonra da yaşam boyu sürecek olan okumalar imanın canlı kalmasını sağlar. Bu okumalar tüm varlığa serpiştirilmiş, her zaman rahatça erişilebilecek, hiçbir şartı ve engeli olmayan her yerde erişilmesi mümkün ve kolayca okunabilecek salih amel kaynaklarıdır. Okumaların hepsi ibadetler gibi aslında insanın sorumluluklarını ve görevini hatırlatan birer zikirdir. Bu okuyuşlardan sonra inanan insanın girdiği her ilişki hikmet, her adımı edep olabilir. Ayet okumaları insanı sevgiye, merhamete, barışa ve insanlığa katkıya ileten duygu ve düşüncelerin üretilmesini ve gelişmesini sağlar. Okumanın kendisi en büyük salih amel olmakla birlikte başka salih amellerin gerçekleşmesine de aracılık yapar. Bu okuyuşlar biraz daha insan olmanın, Rabbini tanımanın, olgunlaşmanın adımlarını oluşturur. Ruhsal gelişimini zenginleştirir-

rek hayatı daha anlamlı bir şekilde yaşamaya katkı sağlar. İnsanın kendi iç dünyasında ve varlıkların olay ve oluşların arkasındaki gizli elin, yüce kudretin, sonsuz ilmin, sınırsız iradenin, derin hikmetin görülmesi; varlık ve olayda parlayan göz kamaştırıcı güzelliğin fark edilmesi, müminin imanını, hayret ve hayranlığa yükseltir. Alıcıya bağlı olarak Allah da vereceklerini kullarından esirgemez.

Kaynakça

- Atay, H. (1983). *Osmanlılarda yüksek din eğitimi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Demirci, Ö. (2006). *Kuran ve yorumu*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Derveze, İ. (1998). *Kuran cevap veriyor*. İstanbul: Yöneliş Yayınları.
- Eaton, G. (2009). *İslam ve insanlığın kaderi*, (Çev: İhsan Duru). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Hegel. (1997). *Doğa felsefesi I mekanik*, (Çev: Aziz Yardımlı). İstanbul: İdea Yayınlar.
- Karafilik, A. Öğrenmeyi öğren. <http://www.ogrenmeyiogren.net/data.asp?id=147>. Erişim:06.07.2012
- Kılıç, R. (2004). *Dini anlamak üzerine*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kütük, S. (2005). *Bilim ve bilim felsefesi üzerine*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Öge, S. (2009). *Allah'tan aleme ilahi fiiller*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Özemer, A.Y. (2006). *Vahye göre akıl*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Öztürk, M. (2004). Kur'an'ın aktüel değeri -Roger Garaudy'nin Kur'an tasavvuru üzerine. *İslâm Araştırmaları*.
- Serinsu, A.N. (2012). *Kuran nedir?* İstanbul: Şule Yayınları.
- Serres, M. (1994). *Doğayla sözleşme*, (Çev: Turhan Ilgaz). İstanbul: Y.K.Y.
- Seyyid Sabık. (t.s.). *İslam akaidi*. Konya: Hibaş Yayınları.
- Şimşek, Ü. (2005). *Kuran meali*. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Ulutürk, V. (1985). *Kuran-ı Kerim Allah'ı nasıl tanıtıyor*. İzmir: Çağlayan A.Ş.
- Temel, A.R. (1992). İslam'a göre insan çevre ilişkisi. *İnsan ve çevre sempozyum tebliğleri*. İstanbul: İnsanlığa Hizmet Vakfı Yayınları
- TDK Güncel Türkçe Sözlük
- TDK<<<http://tdkterim.gov.tr/bts/>>> Erişim: 18.02.2011
- Uluç, H. (Ağustos, 1997). *Sabah Gazetesi*.
- Yazır, M.H. (1979). *Hak dini Kuran dili*. İstanbul: Eser Neşriyat.
- Yıldırım, M.E. (2004). İnsani ilişkilerde ilahi ölçü. İstanbul: Kalem Yayıncılık.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Sembol#S.C3.B6zc.C3.BCk_k.C3.B6keni>29.01.201